

BESZÉLGETÉS

Magyar helytörténészként – Szlovéniában

Varga Sándorral beszélget Székely András Bertalan

Varga Sándor az 1940-es évek közepe óta folyamatosan részt vesz a magyarok Mura-vidék társadalmi-politikai életében. 1946-ban a göntérházi ifjúsági szervezet elnöke volt. Az 1950-es és 1960-as években különböző helyi és járási szocialista szövetségi (népfront) tisztségeket töltött be. A Mura-vidéki községközi nemzetiségi bizottságnak megalakulása (1960) óta megszokás nélkül tagja – egy ideig elnöke is volt. 1965–1972 között a lendvai községi képviselő-testület (járási tanács) elnökhelyetteseként, majd két évig elnökeként dolgozott. Politikai megbízatásai során a szlovén képviselőház társadalmi-politikai tanácsának tagjaként, a parlament nemzetiségi bizottságának alelnöki tisztségében jelentős közéleti szerepet töltött be. 1987. évi nyugdíjba vonulásáig évtizedeket töltött a szlovéniai magyar tömegkommunikáció élén, mint a Népújság című hetilap és a muraszombati magyar rádióadások felelős szerkesztője. 1990 tavaszáig elnöke a lendvai és muraszombati község magyar nemzetiségi, oktatási, művelődési, öngazgatási érdekközössége koordinációs bizottságának. Számos helytörténeti és politológiai kötet szerzője és szerkesztője.

Varga Sándor 1990. november 10-én töltötte be 65. évét. Születésnapjára beszélgetésünk a Honismeret olvasói számára sem ismeretlen helytörténeti tevékenységére összpontosít. Az interjúhoz hangulatos háttérrel nyújt a dél-zalai dombvidék ma Szlovéniához tartozó részének, a festői Lendva-hegység látványa a szőlővesszeivel, török kori várával és a Szentháromság-kápolnával, erre nyílik ugyanis Varga Sándor dolgozószobájának az ablaka.

• *Azt írod egy helyütt: „Ha azonban valaki csak néhány szépirodalmi fűzetből ismeri meg egy nemzetiségi csoport küzdelmét nyelvének, létének megőrzéséért és fejlesztéséért, az más képet alakít ki magának, mint amilyen az a valóságban. Az ilyen megismerésből hiányzik annak a politikai küzdelemnek a valódi színe, amely valóságos képet adhatna. Ezért a nemzetiségi lét valódi képének a felismeréséhez szükséges annak politikai, publicisztikai tevékenységét is ismerni.” Mint szociológus és viszonyaitoknak bizonyos mértékig ismerője, egyetérték a fentiekkel. Mely önálló és társszerzőkkel írott köteteid gyarapították tehát a szlovéniai magyar valóságírodalmat, – jelen és múlt vonatkozásában egyaránt – és milyen közvetett inspirációt jelentettek ezek a helyi szépirodalomra?*

Személyesen mindig úgy gondoltam, és aszerint is cselekedtem, hogy az utókor számára, illetve a nemzetiségi közösség tagjai számára is szükséges az, hogy a szépirodalmi tevékenységen kívül más irodalmi formában buzdítsuk, lelkesítsük, tanítsuk az embereket. Mert ha ez nincs, akkor nem kaphatnak elég információt arról, hogy hogy is volt a múltban, és esetleg mit is kellene tenni a jövőben. Megmondom őszintén, itt se voltunk nagyon sokszor egységes nézeten, mert ezt nem mindenki gondolta így. Esetleg nem voltak a dolgoknak eléggé tudatában vagy talán nem is tudták eléggé fölmérni azt, hogy az egyoldalú irodalmi tevékenységgel a nemzetiségi lét megőrzése, az emberek serkentése nem oldható meg. Azért kezdtem saját magam is ilyen dolgokkal foglalkozni egyéni és közös kiadványokban.

Talán azzal kezdem, hogy 1973-ban a lendvai tűzoltóság megalakításának 100 éves évfordulóját ünnepelte. Lényegében véve a tűzoltóság is olyan szervezet, amely – ma már talán nem annyira, mert kevesebb szükség van rá, hanem a múltban – nemzetiségi összetartó erő is volt. Miközben a lendvai tűzoltóság irattárát a kezembe vettem, ezt világosan meg is állapítottam, és akkor azt mondtam nekik: jól van, megpróbálok összeszedni mindent, amit lehetséges, és így született meg a tűzoltóság krónikája. A második kiadás már kicsit részletesebb, az elsőben ugyan több a fénykép, ebben pedig több a nyomtatványos dokumentáció. A kiadvány az emberek között nagyon nagy érdeklődést keltett már azért is, mert két nyelven jelent meg. Legyünk őszinték, nem mindenki olvas szépirodalmat, és én azt gondoltam, hogy az ilyen tevékenységgel a szépirodalmat kedvelők mellett egy másik csoport olvasni akaró ember érdeklődését is fölkelteztük, akik a nemzetiségi nyelv megőrzése érdekében belenéztek más kiadványokba is.

Mindig szerettem foglalkozni a történelemmel és úgy éreztem, hogy az itt élők a saját helyi történelmük iránt nagyon érdeklődnek. A nagy történelem vastag kötetekben is meg van írva, de ez a falvakat, sőt a nagyobb településeket is csak ritkán érinti. Így született meg az az elgondolás – mivelhogy a szülőfalum Göntérháza –, hogy helytörténeti kismonográfiát adjunk ki. Pivar Ellával, aki munkatársam volt az újságnál, elkészítettük az elsőt, én írtam meg benne Dobronak és Göntérháza, ő pedig Kót helytörténetét. Amikor ez napvilágot látott – mindenféle öndicséret nélkül mondom, nem is szándékom, mert így is, úgy is a tények beszélnek – otthon ez után olyan érdeklődés volt, hogy két-három nap alatt a 600 példányt elkaptokdták. És abban a pillanatban jöttek mindjárt az újabb kívánságok, hogy a mienket is csináljátok meg.

Ezután következett 1982-ben Hosszúfalu, Hodos és Lendvahegy. Több falut vettünk egybe, fönnállt az a lehetőség, hogy nagyobb példányszámmal adhatjuk ki, és a költségek kisebbek lesznek. Amikor pedig ez is elkészült – ez három nagyobb település –, szintén egy-két nap alatt a 800 példány elment.

Természetesen vannak olyan kiadványok is, amelyek célja az volt, hogy népünket politikailag is neveljük, nemcsak az egyszerű, rövid újságcikkkel, hanem a terjedelmesebb, elemzést magában foglaló írásokkal is, ami a nemzetiségben érdeklődést keltet saját politikai jogainak, céljainak a megvalósítására. Ilyen kiadvány a Nemzetiségi politika – nemzetiségi jog, általános áttekintés, érthető nyelven megírva, adatokkal arról, hogy a nemzetiségi politikát, a nemzetiségi jogot milyen területeken valósítjuk meg, az oktatástól, a neveléstől az újságig. Egy másik kiadványnál – a lendvai kétnyelvű oktatás húszéves évfordulójáról – szerkesztő voltam. Fontosabbnak érzem az Egyenjogúság és alkotó jellegű együttélés című kötetet, ami különböző helyeken megjelent szövegeket, cikkeket foglal magában.

• *Parlamentari beszédeket is.*

Mindazokat a cikkeket, illetve főlészólásokat, hozzászólásokat, amelyeket Hajós Ferenc barátommal fontosnak éreztünk beválogatni. Hogyan küzdöttünk az újságért, harcoltunk a televízióért, a különböző törvények módosításáért. Azért tartottuk lényegesnek kiadni, hogy lássák az emberek, mert meg kell mondani őszintén, néha a fiatalabb generáció azt hiszi, minden úgy magától jött, mint mikor a madár leszáll az égből. Azért ítéltük szükségesnek, hogy tudatosítsuk: ezért mind küzdeni kell. És úgy gondoltam, ha látják, jogainkért küzdeni kell, világossá válik, hogy erre nemcsak jelen pillanatban van szükség, hanem a jövőben is. Talán útmutató is lehet a fiatalabb generáció számára, hogy ha az elődeink így csinálták, nekünk a jövőben a tapasztalatok alapján kb. így kellene csinálni.

• *Szinte végső is lehetne ez, de azért én mégiscsak a terveidről érdeklődnék. Mik azok, amik foglalkoztatnak, úgy tudományosan, mint a gyakorlatban? Mit szeretnél tenni a felszabaduló idődben?*

Az utóbbi évtizedekben írogattam sok mindent. Fő foglalkozásban az újságnál és a rádiónál tevékenykedtem. Három irányzattal foglalkoztam: nemzetiségekkel, szociológiai, történelmi tanulmányokkal. Az első kettővel a továbbiakban valószínűleg nem fogok. Úgy gondolom, ha az ember már nem aktív, akkor nincsenek olyan információi, amilyenek ahhoz kellene, hogy ezekkel a dolgokkal alaposan foglalkozzon. A harmadik témát gyerekkoromtól kezdve szeretem. Ez a történelem, a helytörténet. Bár anyagi lehetőségeink ebben korlátozottak, a könyvtáramra mindig fogok áldozni.

Nem az a fajta ember vagyok, aki óraszámra tölti el felesleges beszélgetéssel az időt. Szeretek könyvet olvasni, néha a legdrágább könyv sem drága nekem, ha tudom, hogy a tudásomat ezzel a könyvvel bővíthetem. Van egy kis szőlőm, nyári időben ott is eltöltök hetenként néhány órát.

Talán érdemes megjegyezni azt is, hogy ami politikai beállítottságomat illeti, sosem voltam vallásos ember. Még gyerekkoromban sem. Sokan voltak gyerekek, a templom messze állt. A vallásos emberekkel mindig toleráns voltam, úgy gondoltam, hogy mindenki higgyen azt, amit akar, én saját magam nem hittem. Mégis szeretem a vallási témájú könyveket olvasni. Különböző bibliáim vannak: van katolikus, szombatiszta biblia, „iszlám biblia”, de még egyetlen egy sem hatott úgy rám, hogy bármelyikre fölesküdjem. Az én könyvtáramat ha bárki megnézi, a nemzetiségi politikával kapcsolatban találkozhat a legkülönbözőbb európai szerzők által kiadott művekkel. Az érdekel, hogyan oldották meg a Kárpát-medencében évszázadokon át a nemzetiségi problémákat. Ezeknek a könyveknek az olvasgatása, tanulmányozása elvesz annyi időt, hogy ne unatkozzam az aktív politikától való visszavonulás után sem.

• *Min dolgozol?*

Az előbb azt mondtam, hogy helytörténettel foglalkozom. Jelen pillanatban van egy olyan témám, amelynek adott körökben még a címe sem szimpatikus, nemhogy a témája. Próbáltam mindenféle népet – legyen az cigány vagy zsidó – humanista szemmel nézni. Ezeket tanulmányban foglaltam össze egy Ijubjanai tanár biztatására. A lendvai zsidóság történetéről szól, olyan fázisban van, hogy ki is lehetne adni.

De hát, mint az előbb mondtam, kérdés, hogy lesz-e rá anyagi fedezet. Foglalkozom más helytörténeti eseményekkel is, pl. százéves lesz a lendvai vasút. Nem lustultam el, csak elkényelmesedtem. Őszintén megmondom, nekem az az érzésem – és ezt a gyakorlat is bizonyítja –, hogy a Mura-vidéki ember saját környezetének történetét szereti ismerni, elolvasni. Szeretnék tudni, mi volt, honnan jöttek. Ezek a témák foglalkoztatnak engem is.

• *Köszönöm a beszélgetést és további munkáidhoz jó egészséget kívánok.*

Mura menti táncosok (Székely András Bertalan felv.)